

PAROHIA TÂRNOVA – Pogorârea Duhului Sfânt

A. ISTORICUL COMUNITĂȚII PAROHIALE

Parohia Târnova face parte din cuprinsul Protopopiatului Ineu. Localitatea Târnova este așezată aproximativ în centrul județului Arad, la o distanță de 11 km de Ineu și Crișul Alb și în jur de 10 km de Highiș, din masivul muntos al Zărandului. Localitatea este intersectată de două drumuri principale, drumul Arad-Buteni și Ineu-Agrișu Mare. Vechimea localității se pierde în negura vremii. Din documentele care vorbesc despre această așezare românească, reiese că a fost locuită din totdeauna de români. Pe timpul stăpânirii austro-ungare în Transilvania localitatea era împărțită în două, de o parte și de alta a drumului Arad-Buteni. Partea dinspre nord se numea *Aprăș*, iar partea dinspre sud se numea *Alsaș*, numiri care dăinuie și azi printre localnici. În jurul anului 1700 aceste două numiri se contopesc sub altă denumire, de proveniență latină, Târnova, care vine de la *Terra Nova* (terra=pământ; nova=nou). Câtă perioadă a fost sub stăpânirea străinilor austro-ungari, satul nu s-a putut dezvolta din punct de vedere economic, cultural, datorită faptului că majoritatea locuitorilor erau fără pământuri, iobagi pe moșia grofului Solymosi, care deținea o mare parte din hotarul acestei comune. Casele țăranilor erau slabe, mici și insalubre, acoperite cu paie, iar sărăcia își făcuse loc aproape în fiecare casă. Cu toate acestea însă, locuitorii acestei comune aveau sufletele curate, pline de nădejde în sosirea ceasului de izbăvire de sub crunta exploatare a stăpânilor străini.

Singura mângâiere a locuitorilor acestei părți de pământ o aflau în Biserica lor strămoșească Ortodoxă, unde primeau întărire, lumină și multă încurajare în zbuciumata lor viață. De când se cunoaște trecutul acestei localități, viețuitorii ei au fost de lege creștinească ortodoxă. Din păcate însă, datorită acțiunilor de maghiarizare și catolicizare forțată, făcute de stăpânirea austro-ungară prin aghiotanții ei, în anul 1834 aproape întreg satul a fost trecut la unirea cu Roma. În Târnova au mai rămas doar două familii ortodoxe, Suba On, cu șase membrii și nobilul Grada Arsenie, cu cinci membrii. În anul următor, când la scaunul episcopal din Arad a venit episcopul Gherasim Raț, au avut loc mai multe acțiuni de contracarare a asaltului prozelitismului unit și de refacere a unității spirituale în parohiile arădene destrămate prin trecerea unei părți a credincioșilor la Biserica unită. Astfel, însuși episcopul, într-o scrisoare adresată la 17 septembrie 1835 către mitropolitul de Carloviț, descrie un eveniment petrecut la Târnova, când marea majoritate a credincioșilor greco-catolici de aici doresc revenirea la ortodoxie, unde au loc o serie de tulburări: La Târnova, în luna iunie, un număr de *60 de nobili, care au scris și s-au iscălit, precum că ei nu vor să fie uniți, cerând cheile bisericii de la paraclisier și încuind lăcașul, oprind pe toți să intre, cu gând să se împotrivescă oricărei sile.* În acest timp un grup de credincioși de la uniți au forțat

intrarea în biserică, l-au bătut pe crâsnicul bisericii, l-au scuipat pe preot, l-au tras *de plete și de barbă, îl gonesc fără milă*. Deși nu s-a reușit întoarcerea integrală a satului în acest an, mai târziu, în anul 1948, credincioșii din Târnova se căiesc de greșeala lor și se întorc la dreapta credință strămoșească: *Locuitorii din Târnova, la 13 aprilie 1948, anunțau Consistoriul eparhial despre revenirea la Ortodoxie. În urma revenirii a majorității locuitorilor, la 1 iulie 1850 a fost înregistrat ordinul Comisariului guvernamentale cezaro-crăiesc al districtului Oradea către comisarul cercului Arad, în care se dispune ca preotul greco-catolic să restituie parohiei ortodoxe biserica, cărțile de cult și matricolele parohiale*. De asemenea, este demn de remarcat faptul relatat de un vrednic învățător al acestei comune, care funcționa la școala confesională prin anii 1849-1850, pe nume Moșuțiu Dimitrie, care scrie cu litere chirilice în mineiul pe luna martie: *patrusprezece ani au fost poporenii la legea unită, iar la anul 1848, cu prilejul revoluției, s-or întors toți de la legea greco-catolică la legea greco neunită, dobândind și biserica și școala*. În ce privește locașurile de cult ale Târnovei menționăm că în anul 1728 a fost sfințită o biserică de lemn, cu hramul *Pogorârea Sfântului Duh*. Aceasta a fost renovată în anul 1780, după cum reiese dintr-o însemnare făcută pe filele unui Triod, tipărit la Râmnic în 1731. Biserica aceasta era situată cu aproximativ 200 metri spre est de biserică actuală și era lungă de 9 stânjeni și lată de 4 stânjeni.

B. ISTORICUL BISERICII PAROHIALE

Biserica de azi a parohiei Târnova a fost zidită între anii 1868-1869 prin contribuția și osteneala credincioșilor. Materialele din care este construită sunt piatra și cărămida. La început, acoperișul bisericii a fost din șindrilă. În anul 1908 s-a făcut prima reparație capitală, interioară și exterioară a bisericii, iar acoperișul de șindrilă a fost înlocuit cu acoperiș din tablă zincată. Târnosirea bisericii s-a făcut în 15 august 1909, de către episcopul Aradului, Ioan Papp. În anul 1936 biserica avea nevoie de o nouă reparație și consolidare a pereților. Lucrarea aceasta de renovare și consolidare a pereților prin centuri de fier, precum și ancorarea turlei de corpul bisericii s-a efectuat în anul 1936, prin contribuția credincioșilor.

Pictura bisericii a fost realizată în anul 1946 de către pictorul Cornel Cenan din Cluj, prin contribuția benevolă a credincioșilor. În toamna anului 1946 biserica a fost sfințită în urma lucrărilor de pictură, de episcopul Andrei Mageru al Aradului.

În anul 1954, credincioșii au construit casa parohială, iar în 1962 se procedează la o reparație capitală a exteriorului bisericii, precum și revopsirea turnului și a acoperișului bisericii și turnarea unei centuri de beton în jurul bisericii prin contribuția benevolă a credincioșilor. În anul 1962, biserica și casa parohială au fost electrificate. În anul 1967, casei parohiale i se adaugă o nouă “aripă” destinată pentru sala de ședințe. În anul 1973 – 1974, curtea bisericii și a casei parohiale

este împrejmuită cu gard nou, din soclu de beton și din fier beton forjat. Între anii 2000-2003, pictura în temperă a fost restaurată de familia prof. Pictor Alexandru Munteanu și Iolanda, din Chișineu-Cris. Între anii 2010 – 2014, la construcția bisericii au fost anexate 2 antree, în stil roman, cu coloane corintice, dotate cu pictură exterioară în frescă, executată de familia pictorului Popescu Victor din Rădăuți.

În Pisania bisericii sunt scrise următoarele cuvinte: *Ziditu-s-a această sfântă biserică din Târnova cu vrerea lui Dumnezeu, în anul mântuirii 1869, de către o echipă de meșteri italieni, prin jertfelnicia credincioșilor. A fost pictată prima dată în anii 1946-1947, de către pictorul Cornel Cenan din Cluj, pe timpul păstoririi preoților Emilian Benta și Sabin Sasu. Pictura a fost restaurată și consolidată cu ajutorul lui Dumnezeu, în anul 2001-2002 de către familia prof. Pictor Munteanu Alexandru și Iolanda, pe timpul păstoririi P.S. dr. Timotei Seviciu, episcopul Aradului, protopop Moise Nica, protopopul Ineului și preot Teodor Păiușan, prin jertfelnicia credincioșilor și sprijinul consiliului și comitetului parohial. Pomenește-i Doamne în Împărăția Ta pe cei ce iubesc podoaba Casei Tale! De asemenea, într-un alt loc se găsesc câteva cuvinte scrise la ziua sfințirii picturii: Pictatu-s-a această sfântă biserică din Târnova prima dată în anul sfânt al mântuirii de la Domnul, 1946, de către apreciatul pictor artist Cornel Cenan din Cluj, în zilele înțeleptei domnii a M.S. Regele Mihai I, sub arhierasca binecuvântare a P.S. Sale dr. Andrei Mageru, episcop cu îndrumarea P.C. Sale Aurel Adamovici, protopopul Șiriei, sub conducerea și stăruința neobosiților păstori duhovnicești C. Sa Bența Emilian, preot al parohiei Apreș și C. Sa Sasu Sabin, preot al parohiei Almaș...Târnosirea acestei biserici înveșmântată cu această valoroasă pictură, s-a făcut la data de 10 a luni noiembrie 1946. Tot din daniile benevole ale credincioșilor în anul Domnului 1947 s-a aurit din nou sfântul iconostas. Dumnezeu să primească la Altarul Său cel mai presus ceruri strădania și jertfa tuturor donatorilor. Amin.*

Printre cărțile mai vechi ce se găsesc în această parohie sunt: Triod (Râmnic, 1705), Triod (Râmnic, 1731), antologhion (Râmnic, 1737), Triod (Râmnic, 1791), Minei ianuarie (Buda, 1805), Minei februarie (Buda, 1805), Liturghier (Blaj, 1807).

Preoții cunoscuți până astăzi la parohia Târnova sunt următorii: Costea Tudorescu (1767), Ioan Mociciol (1767), Gabriel Popovici (1791), Petru Popovici (1791), Dimitrie Pop (1849), Isaia Popovici (1849), Nicolae Pucea (1871), Ioan Morariu (1890-1902), Iustin Popa (1896-1922), Teodor Drecin (1904-1939), Iustin Mureșan (1928–1941), Sabin Sasu (1939–1958), Teodor Sărac (1940–1941), Emil Bența (1942-1954), Iulian Nicoară (1948–1949), Emil Tomșa (1954–1955), Ioan Costea (1955-1957), Constantin Ungureanu (1957-1958), Gheorghe Păiușan (1958-1973), Iacob Bupte (1973-1979). Din anul 1979 și până în prezent preotul și păstorul duhovnicesc al credincioșilor din Târnova este părintele Gașpar Teodor Păiușan.

C. CIMITIRUL

D. ACTIVITĂȚI CULTURALE ȘI FILANTROPICE ÎN TRECUT

E. PROFILUL ACTUAL AL PAROHIEI

DATE DE CONTACT PAROHIE

Hram: Pogorârea Duhului Sfânt

Adresa: Târnova, jud. Arad, nr. 411.

BIBLIOGRAFIE:

1. Vesa, pr. dr. Pavel, *Bisericile de mir arădene între tradiție și modernitate*, ed. Mirador, Arad, 2000;
2. Idem, *Biserici de lemn de odinioară*, ed. Gutenberg, Arad, 1997;
3. Idem, *Episcopia Aradului. Istorie. Cultură. Mentalități (1706-1918)*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006